

Raport
Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Pomieszczenia dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu
wytrzeźwienia Komendy Powiatowej Policji
w Mińsku Mazowieckim
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* (dalej: OPCAT), przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 17 października 2018 r., do Pomieszczenia dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia Komendy Powiatowej Policji w Mińsku Mazowieckim (dalej: PdOZ lub Izba), udali się przedstawiciele *Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur* (dalej: KMPT lub Mechanizm): Aleksandra Osińska (psycholog), Marcin Kusy i Klaudia Kamińska (prawnicy).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania osób pozbawionych wolności, by wzmocnić, jeśli to niezbędne, ich ochronę przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawienie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków zapewnionych osobom pozbawionym wolności i zapobieganie torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, w zgodzie z odpowiednimi standardami organizacji międzynarodowych.

Przeprowadzone czynności polegały na:

– wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania PdOZ, przedstawionej przez insp. Sławomira Rogowskiego - Komendanta Powiatowej Policji w Mińsku Mazowieckim oraz nadkom. Zbigniewa KołECKiego - Zastępcę Komendanta Powiatowego Policji w Mińsku Mazowieckim;

- oglądzie pomieszczeń Izby, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla zatrzymanych;
- przeprowadzeniu rozmów z personelem PdOZ;
- zapoznaniu się z dokumentacją PdOZ, w tym m.in.: wybranymi protokołami zatrzymań, książką wizyt lekarskich, kartą zapoznania z regulaminem, świadectwem wzorcowania alkomatu.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną pomieszczeń.

Przedstawiciele KMPT poinformowali Komendanta oraz Zastępcę Komendanta Powiatowego Policji w Mińsku Mazowieckim o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji analizie poddano dokumentację związaną z funkcjonowaniem Izby.

W trakcie wizytacji KMPT dokonał oceny przestrzegania praw osób zatrzymanych w obszarach związanych z legalnością ich pobytu w Izbie, traktowaniem przez funkcjonariuszy, prawem do informacji, ochroną zdrowia oraz warunkami bytowymi. W niniejszym raporcie zostały przedstawione obszary wymagające poprawy. Raport zawiera ponadto sygnalizowane problemy o charakterze systemowym, wymagające zmiany obowiązującego prawa lub praktyki jego stosowania.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. zatrzymany, funkcjonariusz, członek rodziny, inna osoba) lub organizacja, która przekazała KMPT informację, nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaze, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.

3. Charakterystyka PdOZ

PdOZ przeznaczony jest dla kobiet i mężczyzn zatrzymanych w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia. Izba

dysponuje 8 miejscami w czterech dwuosobowych pokojach. W czasie wizytacji nie przebywała w niej żadna osoba.

4. Problemy systemowe

4.1 Przerzucanie na Policję obowiązku opieki nad osobami nietrzeźwymi

W wizytowanym PdOZ są umieszczane osoby doprowadzone do wytrzeźwienia. Zgodnie z informacją udostępnioną wizytującym, od początku 2017 r. do 17 października 2018 r. spośród 1299 osób zatrzymanych, 203 doprowadzonych było do wytrzeźwienia. PdOZ nie są przystosowane do pobytu w nich osób przyjmowanych do wytrzeźwienia ze względu na brak całodobowej opieki lekarskiej, której obecność stanowi gwarancję bezpiecznego trzeźwienia takich osób. Odpowiedzialność za bezpieczeństwo tej kategorii zatrzymanych spoczywa na barkach funkcjonariuszy Policji, którzy mogą jedynie udzielić pierwszej pomocy przedmedycznej i wezwać pogotowie ratunkowe licząc, że interwencja nastąpi szybko i będzie skuteczna.

Problem przerwania na Policję obowiązku opieki nad osobami nietrzeźwymi sygnalizowany jest od kilku lat w kolejnych Raportach Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur¹, jak również w wystąpieniach generalnych². Jest on omawiany na konferencjach i debatach organizowanych przez kolejnych Rzeczników Praw Obywatelskich.

4.2 Brak należytej obsady w PdOZ

Dyżur w Izbie pełni jeden funkcjonariusz, niezależnie od liczby osób zatrzymanych. W przypadkach wymagających większej obsady, delegowany jest funkcjonariusz z dyżurki Komendy Policji.

Zgodnie z § 2 ust. 2 zarządzenia nr 130 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 sierpnia 2012 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia (Dz. U. KGP z 2012 r., poz. 42 ze zm.), *kierownik jednostki organizuje służbę w taki sposób, aby w pomieszczeniu pełnił ją co najmniej jeden policjant*. Z ustaleń KMPT poczynionych podczas dotychczasowych wizytacji wynika, że jedna

¹ <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/raporty-roczne>

² Wystąpienie Generalne RPO do Prezesa Rady Ministrów z dnia 18.11.2013 r., RPO-738421-VII-720.7/13/MMA. Wystąpienie Generalne RPO do Prezesa Rady Ministrów z dnia 08.01.2015 r., KMP.574.14.2014.MMA.

osoba nie jest w stanie jednocześnie dbać o bezpieczeństwo osadzonych i umożliwić im realizację ich uprawnień. W czasie kontroli zachowania osadzonych, wypełniania obowiązkowej dokumentacji czy też przyjmowania, wydawania, przekazywania lub zwalniania osób umieszczonych w Izbie, niemożliwe do realizacji jest jednoczesne zajmowanie się innymi osadzonymi, którzy w tym czasie sygnalizują chęć skorzystania z przysługujących im uprawnień (np. skorzystanie z pomieszczenia sanitarnego). Znacznie utrudnione może być również reagowanie na zachodzące zdarzenia nadzwyczajne, w tym np. podejmowane próby samobójcze. Przy takiej organizacji służby w PdOZ może dochodzić do ograniczenia realizacji uprawnień zatrzymanych i ich niewłaściwego traktowania, z powodu realnego braku możliwości zajęcia się kilkoma różnymi sprawami przez jedną osobę i przeprowadzania czynności wystarczająco sprawnie.

4.3 Kontrola osób zatrzymanych połączona z rozbieraniem do naga

Z przekazanych osobom wizytującym informacji wynika, że osoby zatrzymane poddawane są kontroli osobistej celem wykrycia ewentualnych przedmiotów zabronionych lub niebezpiecznych. W jej trakcie osoba kontrolowana musi rozebrać się do naga oraz wykonać przysiad i zakasłać. Taki sposób realizacji sprawdzenia jest środkiem bardzo inwazyjnym oraz potencjalnie poniżającym, mogącym wywoływać w człowieku poczucie upokorzenia i wstydu.

Przedstawiciele KMPT podczas wizytacji pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia spotykają się z sytuacjami, kiedy określone w przepisach rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. z 2012 r., poz. 638) [dalej jako: rozporządzenie w sprawie PdOZ i PID], sprawdzenie szczegółowe rozumiane jest przez funkcjonariuszy Policji jako kontrola osobista. Przepis § 5 ust. 2 załącznika nr 1 rozporządzenia w sprawie PdOZ i PID wskazuje, że *osobę przyjmowaną do pomieszczenia oraz w nim umieszczoną poddaje się szczegółowemu sprawdzeniu w celu odebrania rzeczy, w których mowa w ust. 1 pkt 2. sprawdzenia tej osoby oraz odzieży na niej w warunkach zapewniających poszanowanie jej intymności dokonuje w miarę możliwości policjant tej samej płci*. Użyte w regulaminie sformułowanie „odzieży na niej” wskazuje, że funkcjonariusz Policji jest uprawniony do dokonywania czynności bez pozostawienia zatrzymanego w samej bieliźnie czy też zobowiązania go do całkowitego rozebrania się. Należy zrozumieć potrzebę

zapewnienia bezpieczeństwa tak osobom zatrzymanym, jak i funkcjonariuszom Policji pełniącym służbę w PdOZ, niemniej jednak tak daleko idąca ingerencja w prawo do prywatności nie może odbywać się bez właściwej regulacji prawnej respektującej art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Mając powyższe na uwadze podkreślić należy, iż kwestia konstytucyjności obowiązujących przepisów o kontroli osobistej została na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznana przez Trybunał Konstytucyjny. 14 grudnia 2017 r. Trybunał wydał orzeczenie, w którym uznał, iż brak ustalenia w ustawach pojęć „przeszukanie osoby” i „kontrola osobista” narusza konstytucyjne prawa i wolności człowieka. Konstytucję naruszają także analizowane przez Trybunał rozporządzenia (w tym rozporządzenie w sprawie PdOZ i PID). Trybunał Konstytucyjny, aby umożliwić prawodawcy dostosowanie stanu prawnego do wymogów konstytucyjnych, odroczył termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów na maksymalny okres, przewidziany w art. 190 ust. 3 Konstytucji, tj. 18 miesięcy – w odniesieniu do ustaw i 12 miesięcy – do rozporządzeń.

Postęp prac w zakresie wprowadzania przedmiotowych zmian w obowiązujących regulacjach prawnych pozostaje nadal w zainteresowaniu KMPT.

4.4 Brak badań lekarskich wszystkich osób zatrzymanych przed ich umieszczeniem w PdOZ

KMPT stoi na stanowisku, że badanie lekarskie przy przyjęciu do miejsca detencji i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania, stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Pozwala bowiem na ujawnienie obrażeń powstałych przed przybyciem do danej placówki, udokumentowanie śladów przemocy na potrzeby procesu karnego oraz podjęcie skutecznych działań w przypadku stwierdzenia torturowania. Pozwala też na wykrycie ewentualnych innych, istotnych z medycznego punktu widzenia nieprawidłowości. Badanie lekarskie chroni też pracowników danej placówki przed bezpodstawnymi zarzutami.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz. U. z 2012 r., poz. 1102), przed umieszczeniem w placówce, badaniu lekarskiemu poddawane są m.in. osoby nietrzeźwe i ci zatrzymani lub doprowadzeni, którzy mają widoczne obrażenia ciała oraz chorzy – zgodnie z oświadczeniem lub uskarżający się na dolegliwości, a także osoby, które żądają takie badania.

Należy podkreślić, iż zatrzymani, zarówno dorośli, jak i nieletni, często wywodzą się ze zmarginalizowanych grup społecznych, co wiąże się z podwyższonym ryzykiem występowania

zagrożeń zdrowia. W ocenie KMPT badanie lekarskie przed przyjęciem zatrzymanego pozwoliłoby na rozpoznanie problemów zdrowotnych, a mając na uwadze liczne przypadki zgonów – mogłoby to przyczynić się do zmniejszenia ich liczby.

Pomimo, iż obowiązujące przepisy krajowe w zakresie funkcjonowania pomieszczenia dla osób zatrzymanych nie określają takiego obowiązku, przedstawiciele KMPT stoją na stanowisku, iż badaniom przed umieszczeniem w PdOZ powinny być poddawane wszystkie osoby. Taka praktyka pozwoliłaby bowiem na zdiagnozowanie ewentualnych przeciwwskazań zdrowotnych do osadzenia. Co więcej, z uwagi na możliwość identyfikacji wszelkich obrażeń ciała i szczegółowe odnotowanie tego faktu w dokumentacji medycznej, stanowi ona zabezpieczenie funkcjonariuszy Policji pełniących służbę w PdOZ przed zarzutami dotyczącymi niewłaściwego traktowania.

Kwestia obligatoryjnych badań lekarskich osób zatrzymanych była podnoszona przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. W sprawie *Dzwonkowski p. Polsce* w 2007 roku³, Trybunał w swoim wyroku zawarł standard mówiący o tym, iż *osoba przebywająca pod nadzorem Policji powinna po jego zakończeniu znajdować się w stanie niepogorszonym w stosunku do tego, w jakim była przyjmowana. Jeżeli opuszczając jednostkę Policji ma obrażenia fizyczne, których nie miała przybywając do niej, na państwie ciąży obowiązek wyjaśnienia, w jakich okolicznościach one powstały*. Tylko objęcie badaniami wstępnymi wszystkich osób zatrzymanych przez Policję, umożliwi porównanie ich stanu zdrowia w momencie przyjmowania do Pomieszczenia ze stanem, w którym są z niego zwalniani.

Przedstawiciele Mechanizmu przypominają, iż w zakresie badań lekarskich opinię wyraził także Podkomitet ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT)⁴. W swoim raporcie z 2017 roku z wizytacji Ukrainy Podkomitet stwierdził, iż osoby zatrzymane powinny mieć zagwarantowane prawo do badań lekarskich i że badanie to powinno odbyć się tak szybko, jak to tylko jest możliwe. Ponadto SPT zaleca, aby wszystkie badania lekarskie zachowywały zasadę tajemnicy lekarskiej – w czasie badania powinien być obecny tylko personel medyczny⁵. Powyższe zalecenia znajdują również potwierdzenie w raporcie z wizyty Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) przeprowadzanej w Polsce w 2013 roku, w której CPT mówi, iż osoby pozbawione wolności powinny mieć zagwarantowane prawo dostępu do lekarza od samego

³ *Dzwonkowski p. Polsce*, skarga nr 46702/99, wyrok z dnia 12 kwietnia 2007r.

⁴ Podkomitet ONZ do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Innemu Okrutnemu, Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu.

⁵ Raport SPT z wizyty na Ukrainie, 18 maj 2017 r., CAT/OP/UKR/3, §57 i 58.

początku pozbawienia wolności. Prawo to powinno mieć również zapis o dostępie do dowolnie wybranego lekarza, co oznacza, że badanie przez takiego lekarza może być przeprowadzone na koszt osoby zatrzymanej. Odpowiednie przepisy powinny także gwarantować prawo żądania dostępu osoby zatrzymanej do lekarza w każdych okolicznościach – ani funkcjonariusz policji, ani żadne inne podmioty nie mogą oceniać zasadności takich żądań (pkt. 30). W raporcie z wizyty Polski w 2017 roku CPT wzywał z kolei polskie władze do tego, aby dokonały implementacji stałego zalecenia, tzn. by wszystkie badania lekarskie były przeprowadzane poza zasięgiem słuchu oraz, jeżeli lekarz nie zarządzi inaczej, poza zasięgiem wzroku funkcjonariuszy policji (pkt. 27). Ponadto zgodnie z Zasadą 24 Zbioru zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.) *osobie aresztowanej lub uwięzionej, tak szybko po przyjęciu do miejsca aresztowania lub uwięzienia, jak będzie to możliwe, zostanie zaproponowane odpowiednie badanie lekarskie, a później, kiedy będzie to potrzebne, zapewniona opieka medyczna i leczenie. Opieka medyczna i leczenie zostaną zapewnione bezpłatnie.*

Signalizowany problem wymaga od władz pilnych działań o charakterze legislacyjnym.

5. Obszary wymagające poprawy

5.1 Traktowanie

Problem systemowy realizacji szczegółowego sprawdzenia rozumianego przez funkcjonariuszy jako kontrola osobista opisano w pkt. 4.3 raportu. Niemniej jednak przy obecnym stanie prawnym i wyroku Trybunału Konstytucyjnego taka praktyka budzi wątpliwości. Z uzyskanych w trakcie wizytacji informacji wynika dodatkowo, iż sprawdzenie osób zatrzymanych odbywa się w monitorowanym pokoju.

Należy mieć na względzie, że taki sposób realizacji sprawdzenia (rozebranie zatrzymanego do naga, polecenie wykonania przysiadu) jest środkiem bardzo inwazyjnym, mogącym wywoływać w człowieku poczucie upokorzenia i wstydu. Ponadto monitorowanie zatrzymanych podczas kontroli osobistych stanowi daleko idącą ingerencję w sferę prywatności, jest niedopuszczalne i może stanowić przejaw poniżającego traktowania osoby zatrzymanej.

Jednocześnie stosownie do obowiązującego prawa (art. 7 Konstytucji) wszystkie organy władzy publicznej, w tym Policja, powinny działać wyłącznie na podstawie prawa

i w jego ściśle określonych granicach. Nie mogą więc domniemywać swoich kompetencji, a wszelkie działania muszą mieć podstawę prawną⁶.

Z tego też względu do czasu przyznania przez ustawodawcę uprawnień w formie ustawy i uszczegółowienia w niej przesłanek i sposobu realizacji kontroli osobistej, funkcjonariusze powinni zaniechać rozbierania zatrzymanych i dokonywać sprawdzenia zgodnie z obowiązującymi przepisami. Sprawdzenie takie powinno też odbywać się poza zasięgiem kamer.

5.2 Prawo do informacji

W trakcie wizytacji poddano analizie wybrane losowo protokoły zatrzymań przez przedstawicieli KMPT.

W trakcie analizy w/w dokumentacji wizytujący ujawnili, iż w przypadku obywatela Azerbejdżanu w protokole zatrzymania brak było informacji mówiącej o obecności tłumacza w trakcie przeprowadzanych czynności, pouczenie o regulaminie było natomiast w języku rosyjskim.

Prawo do informacji stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Otrzymanie przez osobę pozbawioną wolności zrozumiałych i aktualnych informacji o istotnych kwestiach, np. przysługujących prawach, obowiązujących procedurach, sposobie składania skarg, zwiększa poczucie bezpieczeństwa, pozwala odgrywać aktywną rolę w zabezpieczeniu własnych praw, ułatwia dostęp do mechanizmów skargowych, przez co pełni rolę prewencyjną w zapobieganiu przemocy. Szczególnie istotna jest tutaj sytuacja cudzoziemców, którzy najczęściej nie znają języka polskiego oraz prawa i procedur obowiązujących w Polsce.

SPT rekomenduje, by każda osoba pozbawiona wolności była już na początku zatrzymania informowana ustnie i pisemnie o powodzie jej zatrzymania oraz prawach, które jej przysługują. Pouczenie powinno być dokonane w języku, który zatrzymany może zrozumieć, sam zaś fakt odnotowany w dokumentacji⁷.

CPT podkreśla z kolei, że *prawa osób pozbawionych wolności nie mają większej wartości, jeśli osoby te nie są świadome ich istnienia. W związku z tym niezwykle ważne jest, aby osoby zatrzymane w areszcie policyjnym zostały bezzwłocznie i wyraźnie poinformowane o ich prawach w zrozumiałym dla nich języku*⁸.

⁶ Zob. Postanowienie Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z 18 stycznia 2005 r., sygn. WK 22/04.

⁷ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, 16 marzec 2016 r., CAT/OP/UKR/1, § 35-36.

⁸ Zob. Dwunaste Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf (2002) 12, § 44.

Na konieczność należytego informowania zatrzymanych o przysługujących im prawach od samego początku pozbawienia wolności (czyli od chwili, gdy nakazuje się im pozostanie w jednostce Policji) i kulejącą praktykę w tym zakresie, CPT zwrócił uwagę podczas wizyty w Polsce w 2013 r. Komitet podkreślił, że zatrzymani powinni otrzymać jasną ustną informację udzieloną w chwili zatrzymania, która przy przyjęciu w jednostce policji powinna zostać uzupełniona o pisemną informację o prawach przysługujących osobom zatrzymanym⁹.

W raporcie z wizyty w Polsce w 2017 r. CPT wskazał, że szczególną uwagę należy zwrócić na to, aby osoby zatrzymane rozumiały swoje prawa, zaś obowiązkiem funkcjonariuszy Policji jest upewnienie się, że tak właśnie jest¹⁰.

Zatrzymani powinni więc zostać niezwłocznie po przyjęciu do PdOZ, w sposób dla nich zrozumiały (zarówno ustnie i pisemnie), poinformowani o zapisach Regulaminu pobytu osób w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia.

5.3 Dostęp zatrzymanego do obrońcy

Wizytowana Izba nie dysponowała listą obrońców (adwokatów i radców prawnych), udostępnianą do wglądu osobom zatrzymanym, w przypadku wyrażenia chęci na kontakt z prawnikiem. Warto przypomnieć, że dostęp osoby zatrzymanej do obrońcy, stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Taki dostęp powinien być możliwy od początku zatrzymania i przez cały okres pobytu pod nadzorem Policji, również w PdOZ¹¹.

Jak podkreśla SPT dostęp zatrzymanego do prawnika jest pojęciem szerszym niż udzielanie pomocy prawnej, wyłącznie do celów obrony w postępowaniu karnym. Obecność obrońcy może nie tylko zniechęcać Policję do uciekania się do złego traktowania osób pozbawionych wolności, ale także stanowić ochronę dla samych funkcjonariuszy Policji, w przypadku formułowania bezpodstawnych zarzutów o niewłaściwym traktowaniu¹². Ponadto

⁹ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, 25 czerwiec 2014 r., CPT/Inf (2014) 21, § 31.

¹⁰ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, 25 lipiec 2018 r., CPT/Inf (2018) 39, § 28.

¹¹ Na znaczenie dostępu do prawnika od początku zatrzymania i przez cały okres pozostawiania w areszcie policyjnym zwraca uwagę Podkomitet ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT). Zob. przykładowo: Raport SPT z wizyty na Ukrainie, 18 maj 2017 r., CAT/OP/UKR/3, § 50; Raport SPT z wizyty w Brazylii, 5 lipiec 2012 r., CAT/OP/BRA/1, § 67; Raport SPT z wizyty na Malediwach, 26 luty 2009 r., CAT/OP/MDV/1, § 62 i 107; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, 16 marzec 2016 r., CAT/OP/UKR/1, § 39 i 42; Raport SPT z wizyty w Mali, 20 marzec 2014 r., CAT/OP/MLI/1, § 21-22; Raport SPT z wizyty w Kirgistanie, 28 luty 2014 r., CAT/OP/KGZ/1, § 47 i 50; Raport SPT z wizyty w Togo, 28 kwiecień 2016 r., CAT/OP/TGO/1, § 115 i 116; Raport SPT z wizyty w Gabonie, 23 czerwiec 2015 r., CAT/OP/GAB/1, § 38 i 39.

¹² Zob. Raport SPT z wizyty na Malediwach, 26 luty 2009 r., CAT/OP/MDV/1, § 62; Raport SPT z wizyty w Meksyku, 31 maj 2010 r., CAT/OP/MEX/1, § 126; Raport SPT z wizyty w Szwecji, 10 wrzesień 2008 r., CAT/OP/SWE/1, § 61; Raport SPT z wizyty w Beninie, 15 marzec 2011 r., CAT/OP/BEN/1, § 53 i 85

prawnik jest kluczową osobą, która może zapewnić pomoc osobie pozbawionej wolności w wykonywaniu jej praw, w tym w dostępie do mechanizmów skargowych¹³.

SPT wskazuje również, że na system ochrony przed torturami należy patrzeć systemowo. Dostęp do prawnika, w połączeniu z nadzorem miejsc pozbawienia wolności wykonywanym przez niezależne organy, sąd i prokuraturę oraz możliwość wnoszenia skarg do niezależnego organu zajmującego się badaniem zarzutów złego traktowania, są kluczowymi zabezpieczeniami przed torturami¹⁴.

SPT zalecał też, by władze krajowe zapewniły odpowiednią informację w zakresie dostępności do prawnika, w tym prawnika z wyboru¹⁵.

Na kluczową rolę dostępu do prawnika i wiedzy zatrzymanego w tym zakresie zwraca także uwagę CPT, który uważa, że dostęp zatrzymanego do prawnika powinien dotyczyć każdej osoby zmuszonej do pozostania pod nadzorem Policji, niezależnie od powodu zatrzymania i formalnego statusu procesowego¹⁶. Konsultacje powinny mieć charakter poufny i na wniosek prawnika i zatrzymanego mogą odbywać się również telefonicznie¹⁷.

W celu zwiększenia skuteczności gwarancji dostępu do prawnika, CPT zalecał sporządzenie, we współpracy z samorządem prawniczym, list prawników z urzędu, dostępnych dla osób zatrzymanych, które powinny być dostępne w każdym komisariacie Policji oraz udostępnianie jej na życzenie zatrzymanych¹⁸.

Niewątpliwie więc lista adwokatów i radców prawnych udostępniania do wglądu osobom zatrzymanym stanowi skuteczne narzędzie, ułatwiające dostęp do pomocy prawnej. Powyższe rozwiązanie jest często spotykane w wizytowanych przez KMPT Izbach (zazwyczaj lista taka znajduje się u profosa) i nie pociąga za sobą dużych nakładów finansowych, co dodatkowo przemawia za jej wprowadzeniem.

¹³ Zob. Raport SPT z wizyty na Malediwach, 26 luty 2009 r., CAT/OP/MDV/1, § 62; Raport SPT z wizyty w Brazylii, 5 lipiec 2012 r., CAT/OP/BRA/1, § 67; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, 16 marzec 2016 r., CAT/OP/UKR/1, § 39; Raport SPT z wizyty w Szwecji, 10 wrzesień 2008 r., CAT/OP/SWE/1, § 61; Raport SPT z wizyty w Beninie, 15 marzec 2011 r., CAT/OP/BEN/1, § 85.

¹⁴ Zob. Raport SPT z wizyty na Malediwach, 26 luty 2009 r., CAT/OP/MDV/1, § 63.

¹⁵ Zob. Raport SPT z wizyty w Brazylii, 5 lipiec 2012 r., CAT/OP/BRA/1, § 68; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, 16 marzec 2016 r., CAT/OP/UKR/1, § 42; Raport SPT z wizyty w Beninie, 15 marzec 2011 r., CAT/OP/BEN/1, § 87.

¹⁶ Zob. Raport CPT z wizyty w Czechach, 31 marzec 2015 r., CPT/Inf (2015) 18, § 14; Raport CPT z wizyty na Węgrzech, 3 listopad 2016 r., CPT/Inf (2016) 27, § 57; Raport CPT z wizyty na Ukrainie, 19 czerwiec 2017 r., CPT/Inf (2017) 15, § 29; Raport CPT z wizyty we Francji, 7 kwiecień 2017 r., CPT/Inf (2017) 7, § 23; Raport CPT z wizyty w Kosowie, 8 wrzesień 2016 r., CPT/Inf (2016) 23, § 12; Raport CPT z wizyty w Czechach, 18 luty 2014 r., CPT/Inf (2014) 3, § 17; Dwudzieste Sprawozdanie Ogólne CPT, CPT/Inf (2011) 28, § 19.

¹⁷ Zob. Raport CPT z wizyty w Belgii, 8 marzec 2018 r., CPT/Inf (2018) 8, § 24; Dwudzieste Sprawozdanie Ogólne CPT, CPT/Inf (2011) 28, § 23.

¹⁸ Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, 21 czerwiec 2018 r., CPT/Inf (2018) 21, § 17; Raport CPT z wizyty na Słowenii, 20 wrzesień 2017 r., CPT/Inf (2017) 27, § 15.

5.4 Personel

Zgodnie z uzyskanymi informacjami w latach 2017- 2018 funkcjonariusze policji uczestniczyli w szkoleniach dotyczących pełnienia służby w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia.

KMPT zachęca do poszerzenia katalogu szkoleń o zagadnienia związane z komunikacją interpersonalną i przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu. Warto też włożyć wysiłek w systematyczne promowanie i odświeżanie wiedzy w zakresie ochrony praw człowieka i zapobiegania torturom oraz innych formom złego traktowania, a także z zakresu zastosowania środków przymusu bezpośredniego.

Jak bowiem wskazuje SPT *szkolenie personelu powinno mieć charakter prewencyjny i obejmować funkcjonariuszy na wszystkich poziomach. Powinno mieć charakter przekrojowy i zawierać zasady i standardy w zakresie ochrony praw człowieka, ukierunkowane na zapobieganie torturom i innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu*¹⁹.

CPT z kolei podkreśla znaczenie rozwijania u funkcjonariuszy umiejętności komunikacji interpersonalnej, opartej na poszanowaniu godności człowieka. Taka umiejętność doprowadzi do zmniejszenia napięć i pozwoli funkcjonariuszowi na rozładowanie sytuacji, które w przeciwnym wypadku mogłyby przekształcić się w przemoc²⁰.

W ocenie KMPT odpowiednio dobrany i wyszkolony personel policyjny jest w stanie prawidłowo wykonywać swoje obowiązki, bez uciekania się do przemocy. Stanowi też skuteczną gwarancję chroniącą osoby pozbawione wolności przed torturami. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu oraz możliwości kontaktu z zatrzymanymi, ma możliwość bieżącego monitorowania ich zachowania i wylapywania niepokojących sygnałów, świadczących o złym traktowaniu. Może także podjąć skuteczne środki zaradcze, w przypadku stwierdzenia niepokojących zdarzeń (np. poprzez podjęcie interwencji, udzielenie pomocy, czy zgłoszenie przełożonym swoich obaw i podejrzeń).

Dlatego ważne jest, by był on odpowiednio zmotywowany, świadomy w zakresie praw człowieka i postrzegał przemoc wobec zatrzymanych jako niedopuszczalny brak profesjonalizmu, rzutujący na wizerunek całej Policji.

KMPT zachęca też do wkładania wysiłku w budowanie kultury organizacyjnej, która będzie propagować odpowiednie zachowanie personelu i zachęcać funkcjonariuszy do przeciwdziałania niewłaściwemu traktowaniu przez ich współpracowników oraz raportowanie takich przypadków.

¹⁹ Zob. Raport SPT z wizyty w Meksyku, CAT/OP/MEX/1, § 95.

²⁰ Zob. Drugi Raport Generalny, CPT/Inf (92) 3, § 59-60.

5.5 Warunki bytowe

Podczas wizytacji przedstawiciele KMPT otrzymali informację, iż w sytuacji umieszczenia kobiet w PdOZ, zabierane są im biustonosze, brak jest natomiast dla nich w Izbie biustonoszy zastępczych.

Przepis § 9 ust. 2 załącznika nr 1 rozporządzenia w sprawie PdOZ i PID wskazuje, iż jeżeli przedmioty, o których mowa w ust. 1, nie nadają się do użytku lub jeżeli ich używanie jest niedopuszczalne ze względów higienicznych, osoba zatrzymana lub doprowadzona w celu wytrzeźwienia może otrzymać nieodpłatnie potrzebną odzież, bieliznę i obuwie. Decyzję w tym zakresie podejmuje osoba wyznaczona przez kierownika jednostki organizacyjnej Policji, w którego dyspozycji pozostaje pomieszczenie.

W tym miejscu Mechanizm zaznacza, że zgodnie z postanowieniem § 9 ust. 1 Regulaminu *osoba przyjęta do pomieszczenia korzysta z własnej odzieży bielizny i obuwia*. W związku z tym KMPT stoi na stanowisku, iż należy umożliwić osobom umieszczanym w Izbie pozostawanie w bieliźnie osobistej. Rozumiejąc potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa, należy wskazać, iż pokoje przeznaczone dla osób zatrzymanych są objęte monitoringiem, co powinno pozwolić na natychmiastową reakcję funkcjonariuszy Policji pełniących służbę w PdOZ. Dlatego też wizytujący zalecają wyeliminowanie obowiązku rozbierania się osób umieszczonych w Izbie z ich odzieży i bielizny osobistej. Jednocześnie w sytuacji, gdy ze względu na wymóg zapewnienia bezpieczeństwa istnieje konieczność rozebrania osób umieszczonych w izbie z ich odzieży (w tym bielizny osobistej), należy zapewnić odpowiednie ubranie zastępcze, w przypadku zatrzymanych kobiet, należy im zgodnie z § 9 ust. 2 Regulaminu udostępnić jednorazowe biustonosze zastępcze. Z taką praktyką zresztą Mechanizm spotykał się wielokrotnie w innych wizytowanych tego typu placówkach.

6. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur zalecają:

I. Komendantowi Powiatowemu Policji w Mińsku Mazowieckim:

1. przyjrzenie się organizacji służby w PdOZ i rozważenie zwiększenia liczby funkcjonariuszy na dyżurze;
2. zaprzestanie rozbierania osób zatrzymanych i dokonywanie sprawdzenia w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami;

3. zaprzestanie rozbierania osób zatrzymanych w zasięgu kamer;
4. poddawanie badaniom lekarskim wszystkich zatrzymanych przed ich umieszczeniem w PdOZ;
5. niezwłoczne informowanie zatrzymanych, w sposób zrozumiały (ustnie i pisemnie) o zapisach Regulaminu pobytu osób w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia;
6. stworzenie i udostępnienie zatrzymanym listy adwokatów i radców prawnych wykonujących zawód na terenie właściwości miejscowej wizytowanej placówki;
7. włączenie do tematyki szkoleń dla funkcjonariuszy zagadnień związanych z komunikacją interpersonalną, przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu oraz systematyczne promowanie i odświeżanie wiedzy w zakresie ochrony praw człowieka i zapobiegania torturom, niehumanicznemu i poniżającemu traktowaniu oraz karaniu;
8. udostępnienie kobietom biustonoszy zastępczych w sytuacji, gdy ich prywatne są im zabierane.

II. Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w Warszawie:

1. wsparcie finansowe w realizacji powyższych zaleceń, wymagających nakładów finansowych.